

„A fordítás akkor hiteles, ha nem tűnik fordításnak”

Schiff Júlia
(1940, Detta)
író, költő, műfordító,
Münchenben él

Beszélgetés Schiff Júlia műfordítóval

2020-ban megjelent Schiff Júlia fordításában Oláh János *Száműzött történetek* című kötete németül (*Verbannte Geschichten: Erzählungen*), idén pedig kétnyelvű (német–magyar) Nemes Nagy Ágnes-antológiája, a *Sonnenwenden/Napfordulók* a Pop Verlagnál Nemes Nagy Ágnes születésének 100. és halálának 30. évfordulója (2021–2022) alkalmából. Ezekről a kötetekről, eddigi alkotói szemléletéről, jövőbeli terveiről kérdeztük.

– Oláh Jánossal személyesen ismerték egymást? Mi ösztönözte, hogy a fordításába fogjon?

– Oláh Jánost, mint annyi magyar író és költőt, akiktől eddig fordítottam, sajnos nem ismertem személyesen. De a Magyar Napló főszerkesztőjének írásait figyelemmel követtem, leveleztem vele, és miután már fordításaim is megjelentek a folyóiratban, megegyeztünk a *Száműzött történetek* németre fordításában.

– Mi alapján választotta ki a fordítandó Oláh-műveket?

– A *Száműzött történetek* című elbeszélésfűzér fordítását maga Oláh János ajánlotta nekem. A népi emlékezet 20. századi megtestesítését tárja itt elénk a szerző, amely az 1956-os forradalommal fejeződik be. Beleolvastam a kötetbe, és azonnal úgy éreztem, ezzel a szöveggel komolyan foglalkoznom kell. Remekműnek tartom a második világháború alatt átvonuló német, majd orosz katonák portréját megfestő *Katonák* című elbeszélést, előtérben a családját védeni igyekvő s ebbe az igyekezetébe belerokkanó nagyapával. De az elbeszélések többsége a kommunista érának a falusi világ mindaddig elhallgatott valóságait (az erő-

szakos kollektivizálást, a rendszer megbízottjainak visszaélését a paraszt jóhiszeműségével, a kialakuló exodust a városba) tükrözi. A szerző kiállását ezért az ügyért nem is lehet eléggé méltányolni. Nagyon örülök, hogy a kötet németországi terjesztése is lehetővé vált. Oláh János verseinek fordítására sajnos nem került már sor.

– Egy irodalmi művet – különösen verset – nem lehet szóról szóra fordítani, különben elveszik a szöveg hatása, ereje. Fordítóként mekkora kihívás Nemes Nagy Ágnes versein dolgozni?

– Óriási kihívás volt számomra. Az objektív költészet jellegzetessége az első személy kiemelése a vers központjából. A lírai „én” másutt van, de talán nincs is jelen. Ellenben a tárgyak, a fogható, látható, tapasztalható tárgyak és helyszínek fontosak a versben, amelyek tartalomhordozóvá válnak. Áttételes személyek jelenléte is megemlítendő, például Ekhnáton, a régi Egyiptom fáraója a névadó ciklusban. A válogatásba kerültek rímes és szabadversek. Egyaránt a nem kötött forma mellett döntöttem, így nagyobb nyelvi szabadságot nyertem, és azt hiszem – még ha ez paradoxon lenne is –,

hogy hívebb maradhattam Nemes Nagy Ágnes poétikájának a hangjához.

– *Mióta fordítja Nemes Nagy Ágnes verseit? Ki és milyen szempontok szerint válogatta a lefordítandó verseket?*

– Nagyon szeretem Nemes Nagy Ágnes verseit. Egy 2018-as antológiában közöltem tőle először néhány versfordításomat. Kapcsolatba kerültem jogutódjával, Kerek Verával, aki igazán nagyvonalúan támogatta a *Napfordulók/Sonnenwenden* című kötet megjelenését.

A megjelent kötetekből válogattam fordításaimat. Lenyűgözött elejétől fogva a mód, ahogy Nemes Nagy Ágnes az 1956-os forradalomról ír akkor, amikor még nem lehetett írni róla. Hamarjában le is fordítottam az Ekhnáton-ciklust, és a neves müncheni Akzente folyóirat lehozta teljes egészében. Ekhnáton, az ókori egyiptomi Napkirály éjszakája tesz tanúságot a szabadságharcról, valamint a négy-soros *Lázár* című vers, ahol a levert forradalom utáni nehéz „feltámadásról” szól. Szerintem Nemes Nagy Ágnes legnagyobb teljesítménye az, hogy eltávolodik a szubjektív élményirodalomtól, és új gondolati keretet nyújt a lírai megszólalásnak. Poétikus nyelvet alkot, amely a névtelennek nevet ad – ez a megismerés új formája, amely az olvasó részéről is receptív szemléletet feltételez.

– *Mitől lesz hiteles a fordítás? Hatással van rá a digitális technológia? Lehet verset nyersfordítás alapján is fordítani?*

– A fordítás akkor hiteles, ha nem tűnik fordításnak. Ha a szerző az új nyelvben újra életre kel mondanivalójával, esetleg dialektikai különlegességével, ha a szöveg „jól olvastatja magát”. Ma a laptopom előtt ülve fordítok, kihasználom a lehetőségeit. Az akadémiai nagyszótár jobb és bal oldalamon, mellettem a szinonima- és a stílus-szótár, kéznél a Google-fordító lehetősége, amivel viszont igencsak fenntartással kell bánni. Nem tudnám viszont elképzelni, hogy nyersfordítás alapján is dolgozhatnék.

Pedig a fordítás nagymesterei is, például Franyó Zoltán így dolgozott. Szerintem ez a fajta fordítás a szerző feltétlen ismeretét előfeltételezi. Olyannyira, hogy szinte magadra veszed annak a bőrét.

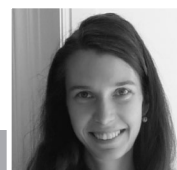
– *Hogyan látja a magyar irodalom helyzetét Németországban? Van-e rá kereslet, van-e a fordításoknak kritikai visszhangjuk?*

– Mostanában az érdeklődés túlnyomóan az eddig kevésbé ismert afrikai irodalom felé fordul. De a magyar irodalom iránt mindig is volt érdeklődés, és mindig voltak jeles fordítói is. Még kritikai visszhangja is van. Például az én 2018-ban megjelent magyar–német *Fénycsóvák/Streiflichter* költészeti antológiámnak több bemutatója is volt német földön, miközben magyar recenzíóval nem is találkoztam.

– *A műfordítói vagy a költői tevékenységét tartja jelentősebbnek?*

– Az utóbbi éveknek nincs saját hozadékuk. Hosszas betegség után tavaly elhunyt drága férjem, Schiff Róbert elvesztése ilyen hatást váltott ki belőlem. Már csak fordítani tudok, és mert neves írókkal, költőkkel foglalkozom, nyilván jelentősebb ez a tevékenységem. De azért a még elfekvő kéziratokat rendezve, egy és más saját munkát elküldtem kiadóhoz: egy vékonyka regényt Bakonyszücsről (*Európa sehol*), arról a kis magyarországi faluról, ahol férjemmel éveken át újtottunk fel egy telepes házat családi nyaralónak, és egy hely-, illetve családtörténeti regényt, a „*Detta, szép tündér*”-t.

Tüskés Anna

Tüskés Anna
(1981, Budapest)
irodalomtörténész,
művészettörténész